

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

ОДЕСА
ОНУ
2024

**УДК 159.9:34(076)
Ю701**

Укладач:

Г. Ш. Коваль, кандидат психологічних наук, доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Н. В. Родіна, доктор психологічних наук, професор кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

М. Е. Білова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 5 від 21 лютого 2024 р.*

Ю701 **Юридична** психологія [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до семінар. занять та самост. роб. для здобув. першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 053 Психологія / уклад. Г. Ш. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. – 31 с. – 0,6 МБ.

У методичних рекомендаціях для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання за спеціальністю 053 «Психологія» розкривається програма курсу, пропонуються рекомендації для оволодінням теоретичним та практичним матеріалом до семінарських занять та самостійної роботи. Мета: надати методичну допомогу студентам в організації самостійної учбово-дослідницької та практичної діяльності.

УДК 159.9:34(076)

ЗМІСТ

Вступ	4
Теми лекційних занять	6
Теми та зміст семінарських занять	7
Рекомендації до самостійної роботи	17
Теми доповідей-презентацій та рефератів	18
Завдання для відпрацювання	21
Питання до підсумкового контролю	23
Рекомендована література	26
Електронні ресурси	29

ВСТУП

Юридична психологія виникла на стику психологічної та юридичної наук, у неї 50 відсотків психології і 50 відсотків юриспруденції. Це прикладна наука, що вивчає психологічні закономірності у системі суспільних відносин «людина – право». Вивчення даної дисципліни знайомить майбутніх фахівців з теоретичними проблемами та психологічними закономірностями правового регулювання; професіограмами юридичних професій; структурним підходом до організації слідчої та судової діяльності; з'ясуванням умов і причин правопорушень; особистістю злочинця; злочинністю неповнолітніх; кіберзлочинністю; психологічними основами превенції та ресоціалізації засуджених.

Дисципліна «Юридична психологія» відноситься до нормативних дисциплін підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти. В основу курсу покладено освітньо-професійна програма підготовки бакалавра галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – Психологія.

Предмет вивчення освітньої компоненти – специфіка роботи психолога-фахівця у сфері юриспруденції, дослідження проблем підвищення ефективності правоохоронної та виправної діяльності на основі врахування психологічних факторів.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Юридична психологія» органічно зв'язаний з такими дисциплінами: «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Диференціальна психологія», «Патопсихологія» та з рядом юридичних дисциплін. На денній формі навчання дисципліну викладають на третьому курсі бакалаврської програми у другому семестрі. Курс передбачає 90 год. (3 кредити), з яких 32 год. аудиторних (24 години лекційних і 8 годин семінарських) і 58 годин самостійної роботи. Формою контролю знань є іспит.

Мета: на основі отриманих знань з юридичної психології сформувати у студентів уміння аналізувати психічні явища і закономірності у сфері відносин,

які регулюються правом, та забезпечити розуміння психологічних особливостей поведінки людини і соціально-психологічної сутності правового регулювання.

Завдання дисципліни

- ознайомити студентів з системою основних положень та понять юридичної психології, головними напрямками та сучасні дослідженнями з юридичної психології;
- ознайомити студентів з закономірностями виникнення та формування психічних властивостей людини, які спонукають її до протиправних дій;
- розширити уявлення про психологічні можливості досягнення ефективної професійної діяльності в сучасних умовах правових відносин;
- ознайомити студентів з проблемами віктимності особистості та психологічними особливостями праці с делінквентними підлітками;
- вчити студентів визначати психологічні закономірності стосунків та поведінки людей в умовах права;
- формувати вміння використовувати отримані в процесі засвоєння даного курсу знання у професійній діяльності майбутніх психологів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

– *знати*: психологічні особливості правового опосередкування поведінки особистості (групи) у сфері правової дійсності; предмет та головні категорії юридичної психології; історію становлення та розвитку методології сучасної юридичної психології; головні підходи до трактування психологічної консультації і судово-психологічної експертизи, пенітенціарної психології та ресоціалізації особистості;

– *вміти*: застосовувати методи юридичної психології у практичній діяльності; використовувати психологічні знання при вирішенні питань правового регулювання; аналізувати психологічний зміст і структуру правопорушення; на основі психологічного аналізу прогнозувати та попереджати можливі порушення правових норм; використовувати психологічні

технології ефективного спілкування, раціональної поведінки та методики психологічного захисту у юридичній діяльності; складати психологічний портрет людини; організовувати та проводити прикладні дослідження у сфері юридичної психології.

Методичні рекомендації розроблені на основі навчального плану факультету психології та соціальної роботи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Основна частина юридичної психології

Тема 1. Історія юридичної психології.

Тема 2. Методологічні основи юридичної психології.

Тема 3. Індивідуально-психологічні особливості особистості в юридичній психології.

Тема 4. Методи психологічної діагностики та методи психологічного впливу, що використовуються в юридичній практиці.

Змістовий модуль 2. Спеціальна частина юридичної психології

Тема 5. Кримінальна психологія.

Тема 6. Кримінально - психологічні особливості злочинності неповнолітніх.

Тема 7. Віктимологія: психологія поведінки «жертви».

Тема 8. Психологія оперативно-розшукової діяльності.

Тема 9. Судово-психологічна експертиза.

Тема 10. Пенітенціарна психологія.

ТЕМИ ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основна частина юридичної психології

Семінарське заняття № 1

Тема: Юридична психологія в системі наукових знань

Навчальна мета заняття: формування розуміння етапів та логіки становлення юридичної психології як науки та концептуальних методологічних знань в галузі юридичної психології.

Питання для обговорення

1. Історія юридичної психології: передумови виникнення юридичної психології як науки; рання історія юридичної психології: XVI ст. – перша половина XIX ст.; оформлення юридичної психології як науки: кінець XIX ст. – XXI ст.; історія розвитку юридичної психології в межах України.
2. Методологічні основи юридичної психології: зв'язок юридичної психології з філософськими, юридичними, психологічними та ін. науками; об'єкт, предмет і завдання юридичної психології принципи, категорії і поняття; розвиток структури юридичної психології; класифікація методів.

Основні поняття: предмет юридичної психології, об'єкт юридичної психології, завдання та принципи юридичної психології, методи юридичної психології.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.

Питання для самоконтролю

1. Розкажіть про ранню історію розвитку юридичної психології.

2. Розкажіть про оформлення юридичної психології як науки.
3. Як розвивалася історія юридичної психології в Україні?
4. Чи існують особливості сучасного розвитку юридичної психології?
5. Які закономірності досліджує юридична психологія?
6. Які завдання вирішує юридична психологія?
7. Яким чином можна розглядати юридичну психологію за її структурою?
8. У чому полягає зв'язок юридичної психології з іншими науками?
9. Які принципи юридичної психології Ви вважаєте найбільш сучасними? Поясніть свою точку зору.
10. Як Ви розумієте принцип верховенства права?

Література:

1. Костицький М. В. Про об'єкт і предмет юридичної психології // Юридична психологія та педагогіка. 2008. № 2 (4). С. 3–19.
2. Костицький М. В. Завдання юридичної психології / Юридична психологія та педагогіка. 2008. № 1 (3). С. 3–21.
3. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ, № 1, 2013. С. 3–11.
4. Максименко С. Д., Медведєв В. С. Юридична психологія. Київ, видатний дім «Слово», 2018. 448 с.
5. Шепітько В. Ю, Коновалова В. О. Юридична психологія: підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 288 с.
6. Юридична психологія: хрестоматія / Укладачі: Л. І. Казміренко, О. І. Кудерміна. Київ, 2017. 427 с.
7. Юридична психологія: підручник / за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Психологічні основи та методи в юридичній психології

Навчальна мета заняття: формування вмінь практичного використання загально-психологічних і соціально-психологічних основ, методів та методик дослідження в юридичній психології.

Питання для обговорення

1. Пізнавальні та емоційно-вольові процеси; темперамент; характер; мотивація; установки; спрямованість; ціннісні орієнтації у професійній діяльності суб'єктів юридичної діяльності та юридичного психолога; особистість і соціальна група в юридичній психології.
2. Методи психологічної діагностики, що використовуються в юридичній психології: біографічний метод, експериментальний метод, методи спостереження, незалежних характеристик, анкетування, інтерв'ювання, тестування, метод моделювання психологічного портрета невідомого злочинця. Методи психологічного впливу, що використовуються в юридичній практиці: метод переконання, метод прикладу, метод навіювання, передачі (приховування) інформації, рефлексії, постановки та зміни розумових завдань.

Основні поняття: особистість, індивідуально-типологічні характеристики, психічні процеси, психічні стани, методи впливу, психодіагностичні методи, профайлінг.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте визначення особистості у психологічній та юридичній науках.
2. Охарактеризуйте особливості мотиваційно-потребової, операційної та модуляційної підструктур юридичного працівника.
3. Проаналізуйте основні професіограми юридичних працівників.
4. Етичний аспект брехні як одного з інструментів праці адвоката.
5. Проаналізуйте поняття «соціальна група» у психології та «злочинна група» в юриспруденції.
6. Чим відрізняється мотивація від мотиву в юридичній психології?
7. Які методи психологічного впливу використовують в юридичній діяльності?
8. Які методи психодіагностики використовують в юридичній психології?
9. Чи є профайлінг доказовим методом створення психологічного портрету злочинця?
10. Які практичні задачі вирішуються за допомогою біографічного методу в юридичній психології?

Література:

1. Андрусенко С. В., Г. С. Романюк. Особливості застосування методів психологічного впливу при допиті неповнолітнього // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: матеріали III Всеукр. наук.- практ. конф. Одеса: ОДУВС, 2010. 450 с.
2. Екман П. Теорія брехні. Видавництво: КМ-БУКС, 2019. 320 с.
3. Калюга К. В. До проблеми моделювання типового криміналістичного портрета злочинця в різних видах злочинів // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Випуск 5(14). С. 110–114.
4. Коваль Г. Ш., Білова М. Е., Дорошенко К. Ю. Психологічний феномен професійної деформації особистості: теоретичний аспект. Стаття у фаховому виданні «Габітус». № 41, 2022. С. 114–118.

5. Медвєєв В. С. Кримінальна психологія. Підручник. Київ: Атіка, 2004.
6. Майорчак Н. М. Соціально-психологічні особливості прояву брехливості особистості: дис. на здоб.наук. ступ. канд. психол. наук (19.00.05). СНУ ім. В. Даля. Сєвєродонецьк, 2017. 223 с.
7. Максименко С. Д., Медведєв В. С. Юридична психологія. Київ, видатний дім «Слово», 2018. 448 с.
8. Руть Ю. В., Мартинова Т. О. Психологія профайлінгу // Навчальний посібник . 2018. С. 6–7.
9. Шепітько В. Ю, Коновалова В. О. Юридична психологія: підручник. 3-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 288 с.
10. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія // Енциклопедія сучасної України: гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014.
11. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія: історія становлення та сучасний стан. *Ūridiĉna psihologiâ*. 2021. № 1 (28). С. 14–20.
12. Юридична психологія: хрестоматія / укладачі: Л. І. Казміренко, О. І. Кудермі-на. Київ, 2017. 427 с.
13. Юридична психологія: підручник /за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Спеціальна частина юридичної психології

Семінарське заняття № 3

Тема: Кримінальна психологія

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів із поняттям злочину, асоціальною та антисоціальною поведінкою, особистістю та типологією злочинців, злочинністю неповнолітніх та психологією віктимності.

Питання для обговорення

1. Структурно-психологічний аналіз злочинної дії та особистості злочинця: психологія правопорушення: поняття, види, характеристика, структура; причинний комплекс злочинної поведінки; особистість та типологія особистості злочинця; мотивація правопорушення; психологічні особливості окремих категорій злочинців; кримінально-психологічні особливості злочинності неповнолітніх.
2. Психологічні основи віктимології: віктимізація і віктимність; віктимологія насильницьких злочинів; віктимна поведінка; Стокгольмський синдром.

Основні поняття: злочин, злочинна поведінка, особистість злочинця, мотив, девіантна поведінка, агресивна поведінка, делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, суїцидальна поведінка, віктимна поведінка, віктимність, групові девіації.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає кримінальна психологія?
2. Проаналізуйте зміст поняття «злочин» з точки зору юридичної та психологічної наук.
3. Перерахуйте основні причини злочинної поведінки.
4. Що включає психологічне вивчення особи правопорушника?
5. Проаналізуйте психологічні особливості наступних типів злочинців: корисливий, насильницький, корисливо-насильницький, «випадковий» тип.
6. Опишіть соціально-психологічний портрет сучасного неповнолітнього.
7. Які існують особливості роботи з неповнолітніми?

8. Дайте визначення наступних понять: девіантна поведінка, делінквентна поведінка, суїцидальна поведінка, адитивна поведінка, агресивна поведінка, групові девіації.
9. Проаналізуйте поняття «віктимологія», «віктимність», «віктимізація», «віктимна поведінка».
10. Розкажіть, звідки виник такий прояв віктимної поведінки, як «Стокгольмський синдром».

Література:

1. Андрусенко С. В., Г. С. Романюк. Особливості застосування методів психологічного впливу при допиті неповнолітнього // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Одеса: ОДУВС, 2010. 450 с.
2. Віктимологі : навч. посіб. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2017. 308 с.
3. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів // Проблеми законності : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 161–172.
4. Жерж Н. А. Пошуковий портрет злочинця: зарубіжний та вітчизняний досвід // Науковий вісник Національного університету ДПС України. 2014. № 2 (65). С. 172–179.
5. Калюга К. В. До проблеми моделювання типового криміналістичного портрета злочинця в різних видах злочинів // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Випуск 5(14). С. 110–114.
6. Медвєєв В. С. Кримінальна психологія. Підручник. Київ: Атіка, 2004.
7. Новікова К. М. Психологічні особливості злочинця з насильницькою спрямованістю // Юридична психологія. 2015. № 1. С. 198–206.
8. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 313–316.

9. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія // Енциклопедія Сучасної України: гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014.
10. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія: історія становлення та сучасний стан. *Ūridiĉna psihologiâ*. 2021. № 1 (28). С. 14–20.
11. Юридична психологія: підручник /за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Особливості слідчої діяльності та судово-психологічної експертизи

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів із загальними основами попереднього слідства, слідчих дій та основними видами судово-психологічної експертизи.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика психологічних особливостей слідчої діяльності; психологічні особливості огляду місця події, обшуку і затримання; специфіка допиту; психологічні особливості проведення слідчого експерименту.
2. Судово-психологічна експертиза: цілі, завдання та методи судово-психологічної експертизи; судово-психологічна експертиза емоційних станів; експертиза індивідуально-психологічних особливостей, посмертна експертиза, психолінгвістична експертиза, експертиза потерпілих у справах про сексуальні злочини.

Основні поняття: слідча діагностика, індукція, дедукція, звинувачуваний, потерпілий, свідок, допит, очна ставка, судово-психологічна експертиза.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.

- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.

Питання до самоконтролю

1. Охарактеризуйте психологічні особливості слідчої діяльності.
2. Які існують психологічні особливості інформаційно-пошукових слідчих дій?
3. Яке значення має для слідчого комунікативна компетентність?
4. Опишіть психологічні аспекти інформаційно-комунікативних слідчих дій.
5. Зрівняйте психологічні особливості допиту свідка, потерпілого, обвинуваченого.
6. Що є призначенням судово-психологічної експертизи?
7. Що є правовою підставою для призначення судово-психологічної експертизи?
8. З яких обставин доцільно призначати судово-психологічну експертизу?
9. Які існують види судово-психологічних експертиз?
10. Що є типовими завданнями судово-психологічної експертизи емоційних станів?

Література:

1. Баранчук В. В. Проблеми застосування психологічних знань при проведенні допиту // Проблеми законності. 2009. № 101. С. 263–269.
2. Бесчастний В. М. Імідж як складова успіху правоохоронця: до постановки проблеми. Віче: Громадсько-політичний журнал. 2012. № 2 (січень) (311). С. 6–8.
3. Бесчастний В. М. Моральна складова в системі рівня професіоналізму правоохоронців. Віче: Громадсько-політичний журнал. 2012. № 14 (серпень). С. 12–16.
4. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.

5. Землянська О. В. Особистість та методи її дослідження при проведенні судово-психологічної експертизи. Харків: ХНУВС, 2007. 243 с.
6. Коваль А. Ш. Особливості делінквентної поведінки у підлітків // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. 2010. Т. 15, вип. 11, част. 2. С. 64–71.
7. Коваль А. Ш. Діагностика и структура потягів підлітків-правопорушників з точки зору долеаналізу. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. 2011. Т. 16, вип. 11, част. 2. С. 64–73.
8. Ходанович О. В. Сучасні проблеми судово-психологічної експертизи неповнолітніх. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том 11. 3(31). С. 170–178.
9. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). Криміналістичний вісник. 2013. № 1 (19). С. 43–48.
10. Черновський О. К. Психологічні особливості особистості потерпілого у кримінальному процесі // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013 № 2. С. 220–235.
11. Bartol C. R., Bartol A. M. Introduction to forensic psychology: Research and application (5th ed.). Sage Publications, Inc., 2018. 688 p.
12. Bartol C. R., Bartol A. M. Criminal and behavioral profiling. Sage Publications, Inc., 2013. 368 p.
13. Brewer N., Wells G. L. Eyewitness identification. Current Directions in Psychological Science. 2011. Vol. 20. P. 24–27.
14. Davies G., Lloyd-Bostock S., McMurrin M., Wilson, C. Psychology, law, and criminal justice: International developments in research and practice. Walter De Gruyter, 1995. 604 p.
15. DeLisi M., Conis P. Violent Offenders: Theory, Research, Policy, and Practice. Jones & Bartlett Publishers, 2011. 374 p.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Частина навчального матеріалу виноситься на самостійне вивчення студентами. Самостійна робота повинна активізувати засвоєння знань, набуття вмінь та навичок студентами для успішного застосування їх у подальшій роботі. СР включає самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та підготовку до практичних завдань шляхом опрацювання рекомендованої літератури.

Напрямки самостійної роботи:

- конспектування теоретичного матеріалу та/або першоджерел;
- підготовка доповідей-презентацій;
- підготовка рефератів;
- підготовка практичних завдань;
- підготовка до іспиту.

Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання теоретичних питань з теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситься на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки до семінарів

- Визначте питання для підготовки та основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Візьміть у бібліотеці університету джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття.
- Визначте та опануйте розділи і основні поняття по темі семінару.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, план, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Перевірте, як Ви засвоїли тему семінару, відповівши на питання до самостійного контролю.

Підготовка до іспиту має на меті узагальнення та систематизацію знань з дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки до іспиту

- Ознайомтеся з переліком питань до іспиту.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки.
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (див. Алгоритм підготовки до семінарських занять).

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ-ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА РЕФЕРАТІВ

Вимоги до доповідей презентацій: 8–10 хвилин; посилання на авторів і список джерел (класичних та сучасних)

Теми

1. Біологізаторський підхід до вивчення злочинності: Ч. Ломброзо, Е. Феррі, Р. Гарофало.
2. Причини злочинності як соціального явища: Е. Дюркгейм, Ж. Кетле, Л. Леві-Брюль.
3. Агресія як причина насильницьких злочинів: З. Фрейд, А. Адлер, Е. Фромм.
4. Агресія як причина насильницьких злочинів: А. Бандура та теорія соціального навчання.
5. Теорія соціальної аномії Р. Мертона.
6. Г. Тард: «Порівняльна злочинність» та «Філософія покарання».
7. Теорія «нейтралізації» Д. Матса та Т. Сайкса.
8. Г. Гросс "Кримінальна психологія".
9. Історія створення детектора брехні: Р. Лурія, Ларсон, Л. Кілер.

10. Історія становлення психолінгвістики та застосування психолінгвістики у юридичній психології.
11. Феномен «брехні» та її психологічна природа.
12. Психологія брехні: Пол Екман.
13. Методи та методики діагностики брехні.
14. Застосування комп'ютерного відеоокулографа у юридичній психології.
15. Технології аналізу голосу: Sense NEMESYSCO, ЛоРеАн.
16. Біологічні чинники детермінації злочинної поведінки.
17. Соціальні чинники у детермінації злочинної поведінки.
18. Соціо-психологічні особливості підліткового віку.
19. Особливості юридичної роботи з неповнолітніми: потерпілими, свідками, правопорушниками.
20. Регламентація злочинних груп неповнолітніх.
21. Стратифікація підлітків у кримінальній ієрархії.
22. Роль асоціальної референтної групи у формуванні особистості правопорушника.
23. Субкультура кримінального середовища неповнолітніх: татування жаргон, невербальні засоби спілкування
24. Типи особистості та психологічні особливості корисливо-утилітарних злочинців.
25. Феномен вбивства у ракурсі психологічного аналізу; типи вбивць.
26. Класифікації серійних сексуальних вбивств та типології їх осіб, які вчинили.
27. Поняття комп'ютерних злочинів та історія їх виникнення: світовий досвід.
28. Психологія комп'ютерних злочинів та особистості комп'ютерного злочинця (ілюструвати реальними прикладами).
29. Історичні витоки тероризму, поняття «тероризм», його класифікація: світовий досвід.
30. Психологічні особливості особистості терориста; класифікація психологічних моделей терористів.

Вимоги до рефератів: реферат має бути написано грамотною українською мовою, оформлений згідно з наступним вимогами: ліве поле – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє 20 мм; розмір основного шрифту тексту – 14, «Times New Roman». Міжрядковий інтервал – 1,5. Розмір абзацу 1,25 см (5 знаків). Всі сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами по порядку, нумерація – правий верхній кут.

Теми

1. Стрес як конфліктний емоційний стан; шляхи корекції.
2. Конфліктні емоційні стани: фрустрація, афект; їх кримінально-правовий аспект.
3. Психологія спілкування та конфлікту в юридичній діяльності.
4. Мова та засоби невербального спілкування у діяльності юридичного працівника.
5. Психо-профілактика негативних психологічних станів та емоційного вигоряння у роботі юриста.
6. Основні етапи становлення судово-психологічної експертизи з ХХ ст. до наших днів.
7. Судово-психологічна експертиза фізіологічного афекту та інших психічних станів: світовий досвід.
8. Судово-психологічна експертиза індивідуально-психологічних особливостей: світовий досвід.
9. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачених: світовий досвід.
10. Посмертна судово-психологічна експертиза: світовий досвід.
11. Поняття «Комплексна психолого-психіатрична експертиза», її значення та особливості: світовий досвід.
12. Кримінальний профайлінг: історія виникнення та сучасний стан.

ЗАВДАННЯ ДО ВІДПРАЦЮВАННЯ

(за необхідністю)

1. Зробіть у виді реферату опис історії становлення і розвитку юридичної психології. Кількість сторінок – 3–5. Посилання на авторів. Список літературних джерел.
2. Складіть схему структури юридичної психології. Посилання на авторів. Список літературних джерел.
3. Розробіть власне резюме з метою працевлаштування в адвокатську контору на посаду адвоката.
4. Розробіть програму саморозвитку, у якій вкажіть 3 професійно важливі якості юридичного психолога, 3 професійно важливі вміння, які Ви маєте розвинути у себе та опишіть конкретні кроки з їх розвитку.
5. Зробіть у виді слайдів презентацію на тему «Основні біологізаторські та соціологізаторські підходи до трактовки виникнення злочинності». Кількість слайдів 13–20, хронологічний порядок. Список літературних джерел.
6. Проведіть зрівняльний аналіз психологічних якостей юридичних робітників.

Професія / Якості	Когнитивна сфера особистості	Регулятивна сфера особистості	Комунікативна сфера особистості	Індивідуально-психологічні якості особистості
Суддя				
Слідчий				
Прокурор				
Адвокат				

7. Проаналізуйте поняття "злочин" з точки зору різних авторів (не менш 5). Посилання на авторів. Список літературних джерел.

8. Проведіть за допомогою таблиці зрівняльний аналіз психологічних якостей деяких груп злочинців.

Класифікація злочину	Соціально-психологічні якості злочинця
Вбивці	
Кілери	
Насильники	
Сексуальні маніяки	
Вори	
Грабіжники	
Розкрадачі	
Неповнолітні злочинці	
Жінки-злочинниці	
Кібер правопорушники (хакери)	

9. Зробіть дайджест статті з юридичної або кримінальної психології за поточний рік. Фаховий журнал, посилання на джерело.

10. Зробіть у таблиці аналіз різних видів експертизи.

Назва експертизи	Хто призначає	Експерти (хто проводить)	Призначення експертизи	Функції експертів
Психіатрична експертиза				
Психологічна експертиза				
Психолого-психіатрична експертиза				
Лінгвістична експертиза				
Судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачених				
Посмертна судово-психологічна експертиза				

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Передумови виникнення юридичної психології як науки.
2. Первинне оформлення юридичної психології як науки (XVI ст. – перша половина XIX ст.)
3. Оформлення юридичної психології як науки: кінець XIX ст. – XXI ст.
4. Історія розвитку юридичної психології в межах України.
5. Система юридичної психології та її взаємозв'язок з іншими науками.
6. Методологічні основи юридичної психології.
7. Класифікація методів юридичної психології.
8. Агресія у сучасних підходах психологічної науки.
9. Пізнавальні психічні процеси в юридичній психології.
10. Емоційно-вольові процеси в юридичній психології.
11. Темперамент особистості і його облік в юридичній психології.
12. Облік здібностей і характеру особистості в юридичній психології.
13. Індивідуально-психологічні особливості особистості в юридичній психології.
14. Мотиваційно-потребова сфера особистості в юридичній психології.
15. Особистість і соціальна група в юридичній психології.
16. Методи психологічного впливу, що використовуються в юридичній практиці.
17. Характеристика методів психологічного впливу за критерієм правомірності.
18. Методи психологічної діагностики особистості, що використовуються в юридичній психології.
19. Помилки сприйняття особистості і їх причини.
20. Методологічні основи кримінальної психології.
21. Причинний комплекс і психологія особистості злочинця.
22. Потяги, мотиви та мотивація правопорушення.
23. Психологія правопорушення: поняття, види, характеристики.

24. Типологія особистості злочинця.
25. Біосоціальні чинники в детермінації злочинної поведінки.
26. Соціальні чинники в детермінації злочинної поведінки.
27. Психологічні особливості корисливо-утілітарних злочинців.
28. Психологічні особливості гвалтівників.
29. Психологічні особливості вбивць.
30. Психологічні особливості сексуальних вбивць-маніяків.
31. Психологічні особливості жінок-злочинниць.
32. Кримінально-психологічні особливості злочинності неповнолітніх.
33. Психологічні особливості слідства у справах неповнолітніх.
34. Особливості злочинних груп неповнолітніх.
35. Субкультура кримінального середовища неповнолітніх: татування,
36. Субкультура кримінального середовища неповнолітніх: жаргон.
37. Субкультура кримінального середовища неповнолітніх: невербальні засоби спілкування.
38. Види правопорушень и злочинів, які вчиняються неповнолітніми.
39. Проблеми неповнолітніх в юридичній психології: девиантність, делінквентність, адиктивність.
40. Соціо-біологічні передумови девіантної поведінки підлітків.
41. Історія становлення «Віктимології» як науки про психологію поведінки «жертви».
42. Методологія віктимології.
43. Віктимізація і віктимність.
44. Віктимологія насильницьких злочинів.
45. Стокгольмський синдром як захисно-несвідомий травматичний зв'язок між жертвою і агресором в процесі захоплення.
46. Загальна психологічна характеристика слідчих дій.
47. Психологія обстеження місця події та обшуку.
48. Психологія затримання та допиту підозрюваного та допиту потерпілого.

49. Психологія допиту свідків та очної ставки.
50. Психологічні особливості проведення слідчого експерименту та перевірки показань на місці.
51. Психологія діагностики брехні і приховуваних обставин.
52. Історія створення поліграфа та використання поліграфа (детектора брехні) при допиті підозрюваного.
53. Цілі, завдання та методи судово-психологічної експертизи.
54. Судово-психологічна експертиза емоційних станів.
55. Експертиза індивідуально-психологічних особливостей.
56. Посмертна експертиза та психо-лінгвістична експертиза.
57. Експертиза потерпілих у справах про сексуальні злочини.
58. Комплексна психолого-психіатрична експертиза.
59. Пенітенціарна (виправна) психологія: загальні положення.
60. Задачі та методи ресоціалізації засуджених.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ключко І. М., Єфремов А. М., Щербатюк О. В. Психологічний дайджест в схемах і таблицях. Біла Церква: Білоцерківський центр ПКП ДКВС України, 2020. 90 с.
2. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 288 с.
3. Максименко С. Д., Медведєв В. С. Юридична психологія. Київ, видатний дім «Слово», 2018. 448 с.
4. Юридична психологія: хрестоматія / укладачі: Л. І. Казміренко, О. І. Кудерміна. Київ, 2017. 427 с.
5. Юридична психологія: підручник / за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

Додаткова

1. Андрусенко С. В., Г. С. Романюк. Особливості застосування методів психологічного впливу при допиті неповнолітнього // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: матеріали ІІІ Всеукр. наук.- практ. конф. Одеса: ОДУВС, 2010. 450 с.
2. Баранчук В. В. Проблеми застосування психологічних знань при проведенні допиту // Проблеми законності. 2009. № 101. С. 263–269.
3. Бєсчастний В. М. Імідж як складова успіху правоохоронця: до постановки проблеми. Віче: Громадсько-політичний журнал. 2012. № 2 (січень) (311). С. 6–8.
4. Бєсчастний В. М. Моральна складова в системі рівня професіоналізму правоохоронців. Віче: Громадсько-політичний журнал. 2012. № 14 (серпень). С. 12–16.
5. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.

6. Віктимологі : навч. посіб. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2017. 308 с.
7. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів // Проблеми законності : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 161–172.
8. Екман П. Теорія брехні. Видавництво: КМ-БУКС, 2019. 320 с.
9. Землянська О. В. Особистість та методи її дослідження при проведенні судово-психологічної експертизи. Харків: ХНУВС, 2007. 243 с.
10. Казміренко Д. І. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями: навч. посібник / за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Київ: КНТ, 2008. 152 с.
11. Коваль А. Ш. Особливості делінквентної поведінки у підлітків // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. 2010. Т. 15, вип. 11, част. 2. С. 64–71.
12. Коваль А. Ш. Діагностика и структура потягів підлітків-правопорушників з точки зору долеаналізу. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. 2011. Т. 16, вип. 11, част. 2. С. 64–73.
13. Коваль Г. Ш., Білова М. Е., Дорошенко К. Ю. Психологічний феномен професійної деформації особистості: теоретичний аспект. Стаття у фаховому виданні «Габітус». № 41, 2022. С. 114-118.
14. Костицький М. В. Про об'єкт і предмет юридичної психології // Юридична психологія та педагогіка. 2008. № 2 (4). С. 3–19.
15. Костицький М. В. Завдання юридичної психології / М. В. Костицький // Юридична психологія та педагогіка. 2008. № 1 (3). С. 3-21.
16. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ, № 1, 2013. С. 3–11
17. Максимова Н. Ю. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: За ред. С. І. Яковенка. Київ: КЮІ КНУВС, 2005. 200 с.

18. Майорчак Н. М. Соціально-психологічні особливості прояву брехливості особистості: дис. на здоб.наук. ступ. канд. психол. наук (19.00.05) / Майорчак Наталія Михайлівна; СНУ ім. В. Даля. Сєверодонецьк, 2017. 223 с.
19. Медвєєв В. С. Кримінальна психологія. Підручник. Київ: Атіка, 2004.
20. Методичні рекомендації з курсу «Юридична психологія» / Л. П. Журавльова, Т. Ю. Кулаковський, О. Г. Кулаковська, О. Г. Шмиглюк Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 57 с.
21. Нестерова І. А., Мацола М. І. Кримінологічне профілювання як один із сучасних напрямів запобігання злочинності. // Порівняльно-аналітичне право. 2019. С. 182–185.
22. Охріменко І. Використання специфічних психологічних методів у процесі розкриття злочинів: проблеми та перспективи // Юридична Україна. 2010. № 4. С. 121–126.
23. Руть Ю. В., Мартинова Т. О. Психологія профайлінгу // Навчальний посібник . 2018. С. 6–7.
24. Тарарухін С. А. Вибрані твори. Частина 1. Юридична психологія. Мотивація злочинної поведінки. Київ., 2004. С. 49–54.
25. Ходанович О. В. Сучасні проблеми судово-психологічної експертизи неповнолітніх. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том 11. 3(31). С. 170–178.
26. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). Криміналістичний вісник. 2013. № 1 (19). С. 43–48.
27. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія // Енциклопедія Сучасної України: гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014.
28. Шепітько В. Ю. Кримінальна психологія: історія становлення та сучасний стан. *Ūridična psihologiâ*. 2021. № 1 (28). С. 14–20.

29. Юридична психологія: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Є. Самойлов, М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець, Г. М. Ржевський. Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2015. 432 с.
30. Bartol C. R., Bartol A. M. Introduction to forensic psychology: Research and application (5th ed.). Sage Publications, Inc., 2018. 688 p.
31. Bartol C. R., Bartol A. M. Criminal and behavioral profiling. Sage Publications, Inc., 2013. 368 p.
32. Brewer N., Wells G. L. Eyewitness identification. Current Directions in Psychological Science. 2011. Vol. 20. P. 24–27.
33. Davies G., Lloyd-Bostock S., McMurrin M., Wilson, C. Psychology, law, and criminal justice: International developments in research and practice. Walter De Gruyter, 1995. 604 p.
34. DeLisi M., Conis P. Violent Offenders: Theory, Research, Policy, and Practice. Jones & Bartlett Publishers, 2011. 374 p.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. http://kodeksy.com.ua/zakoni_ukraini.htm – Закони України
3. <http://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://mvs.gov.ua> – Міністерство внутрішніх справ
6. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
7. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
8. <http://www.rada.kiev.ua> – бібліотека Верховної Ради України
9. <http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

10. <http://library.zu.edu.ua> – бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка.
11. <http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія
12. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm> – Форум права (електронне наукове фахове видання)
13. <https://core.ac.uk/search> – ресурс для пошуку результатів досліджень відкритого доступу з репозиторіїв і журналів
14. <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/issue/view/51> – журнал «Юридична психологія»

Навчальне видання

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Електронне практичне видання

Укладач:

Коваль Ганна Шаміліївна

В авторській редакції

Затвердж. авт. 10.09.2024. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,6 МБ. Зам. № 2827.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
65082, м. Одеса, вул. Університетська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua